

AKTYVIAM LIETUVOS GEOLOGIJOS VALDYBOS KŪRĖJUI ADOLFUI VALAI – 100

*Nes savo darbu, žiniomis ir sugebėjimais
skyrėm geologijai ir mūsų krašto naudai.*

Vala
(A. Vala)

Adolfas Vala. „Geologijos akiračių“ archyvo nuotr.

Minint Adolfo Valos (1922–2003) jubiliejų norisi trumpai apžvelgti jo darbus ir veiklą, ypač kuriant Lietuvoje Geologijos valdybą.

A. Vala gimė 1922 m. vasario 1 d. Subačiaus valsčiaus Girėnų kaime, dabartiniame Kupiškio rajone. Kai Adolfui buvo aštuoneri, šeima persikėlė gyventi į Panevėžį. Čia jis baigė berniukų gimnaziją ir 1945 m. įstojo į Vilniaus universiteto (VU) Gamtos mokslų fakultetą studijuoti geologijos. 1950-aisiais

baigęs studijas Adolfas nuo 1951 m. VU Geologijos ir mineralogijos katedroje pradėjo dėstyti naudingųjų iškasenų paieškos ir žvalgybos discipliną ir tuo pat metu rengė mokslinį darbą. 1954 m. A. Vala apgynė geologijos ir mineralogijos mokslų kandidato (dabar – daktaro) disertaciją „Lietuvos triaso ir permio margaspalvė storumė“ ir tais pat metais pradėjo dirbti Geologijos ir geografinio instituto jaunesniuju moksliniu bendradarbiu. 1956–1958 m. jis vadovavo instituto Stratigrafijos ir tektonikos sektoriui.

A. Valos darbinės veiklos pradžia sutapo su permainomis, susijusiomis su 1956 m. Sovietų Sąjungoje prasidėjusiu vadinamuoju atšilimu, kai sąjunginėms respublikoms suteikta daugiau laisvių, paskelbta nacionalinių kadru politiką, pradėta pramonės ir statybų valdymo pertvarka teritoriniu principu. Sovietų Sąjunga savo politiką orientavo į naudingųjų iškasenų paiešką ir eksploataciją, nes labai išaugo mineralinių žaliavų poreikis. Lietuvoje šiuos darbus vykdė Statybinių medžiagų pramonės bei Vietinės ir kuro pramonės ministerijos ir Lietuvos geologinės žvalgybos ekspedicija, priklausiusi TSSRS geologijos ministerijos Baltarusijos geologijos valdybai, kurioje dirbo daugiausia rusakalbiai geologai. Šios organizacijos 1957 m. pabaigoje buvo likviduotos, nes spalio 10 d. įkurta Lietuvos geologijos ir gelmių apsaugos valdyba prie Lietuvos TSR Ministrų Tarybos

(toliau – Geologijos valdyba). Jai pavesti visi su naudingųjų iškasenų žvalgymu ir eksploatacija susiję darbai. Išaugo kvalifikuotų geologų poreikis, todėl atsirado galimybė VU geologijos studijas baigusiems absolventams ir ne tėvynėje dirbusiems geologams įdarbinti Lietuvoje.

Gabus geologas A. Vala buvo paskirtas besikuriančios Geologijos valdybos viršininko R. Tarvydo pavaduotoju ir vyriausiuoju inžinieriumi. Jo pečius užgūlė visi organizaciniai, inžineriniai, o iš dalies ir geologiniai darbai. 1958 m. sausio 1 d. likviduotos anksčiau veikusios geologinės ekspedicijos, o vietoj jų kūrėsi Geologinių paieškų ir žvalgybos bei Hidrogeologinė ekspedicijos. A. Vala sprendė įvairius organizacinius valdybos ir naujųjų ekspedicijų kūrimo klausimus, glaudžiai bendradarbiavo su Ministrų Taryba.

Įsteigus naujas geologines organizacijas darbų spektras gerokai išsiplėtė, pasikeitė jų pobūdis. Be statybinių medžiagų žaliavos paieškos ir žvalgybos, siekiant nustatyti naftingumo perspektyvas Lietuvoje pradėtas vykdyti struktūrinis grėžimas, taip pat vidutinio mastelio valstybinis kompleksinis geologinis-hidrogeologinis kartografavimas, įvairūs hidrogeologiniai darbai, išplėsti laboratoriniai tyrimai. Per trumpą laiką gerokai pagerėjo geologinių darbų rezultatai, pvz., vien per 1959 m. išžvalgyti žvyro išteklių pusantro karto viršijo visus iki tol žinomus balansinius šios žaliavos išteklius. Prasidėjus tiesioginėms naftos telkinių paieškoms į aukštesnį lygį pakilo Žemės gelmių tyrimai. Gausūs ir gilūs grėžiniai leido geriau suprasti giluminę geologinę šalies sąrangą ir rasti naftos telkinius. Geologinių darbų apimtis 1960 m., lyginant su 1957-aisiais, išaugo keturis kartus!

Organizuojant visus šiuos darbus daug nuveikė ir A. Vala. Jis kūrė materialinę ir techninę geologinių darbų bazę: rūpinosi ekspedicijų ir seisminės partijos techniniu aprūpinimu (grėžimo įrenginiai, transportas, geofizinių tyrimų įranga ir pan.), pastatais, statybomis. 1962 m. duris atvėrė naujasis Geologijos valdybos administracinis pas-

tatas, kūrėsi gerai įrengtos visų ekspedicijų materialinės ir techninės bazės, Vievyje buvo pastatyta moderni kerno saugykla.

Darbo Geologijos valdyboje metais A. Vala vadovavo teritorinei naudingųjų iškasenų išteklių komisijai, buvo Geologijos valdybos Mokslo ir technikos tarybos pirmininkas. Jis aktyviai dalyvavo ir visuomeninėje veikloje: 1951–1958 m. buvo Molių tyrimų komisijos prie Sąjunginio geologijos mokslinio tyrimo instituto Leningrade narys, 1957–1960 m. – Hidrotechnikos ir melioracijos instituto mokslinės tarybos, 1967–1979 m. TSRS europinės dalies naftos ir dujų problemų mokslinės tarybos, 1970–1979 m. – respublikinės Gamtos apsaugos tarybos narys.

Prisimenu pirmąjį mūsų susitikimą... 1957-aisiais dirbau geologu anglių žvalgyboje Rusijoje. Sužinojęs, kad Lietuvoje realiai įgyvendinama paskelbta nacionalinių kadrų politika, nusprendžiau grįžti į tėvynę. Į Vilnių atvažiavau 1957 m. lapkričio mėn. ir užėjau pas tuo metu dar veikusios geologinės ekspedicijos viršininką A. Korabliovą pasiteirauti dėl darbo. Gavau trumpą neigiamą atsakymą. Bet išgirdau apie besikuriančią lietuviškąją Geologijos valdybą ir įsidrąsinęs užsukau pas jos viršininką Rimantą Tarvydą. Taip pat buvau priimtas labai šaltai, išgirdau, kad užtenka ir savų kadrų – atvykėliai nereikalingi. Toks atsakymas šokiravo, susvyravo viltis įsidarbinti Lietuvoje. Nusiraminęs nusprendžiau pakalbėti su R. Tarvydo pavaduotoju ir vyriausiuoju inžinieriumi A. Vala. Kitą dieną užėjau pas jį ir šį kartą buvau maloniai priimtas. Papasakojau apie savo norus ir apie tai, kokio atsakymo į prašymą įdarbinti sulaukiau iš jo viršininko. A. Vala tuo labai nusistebėjo, nes geologų jiems labai reikia – Geologijos valdyba tik pradėjusi kurtis, o kitų metų pradžioje bus steigiamos dar ir naujos ekspedicijos. Jis pasiūlė įdarbinti mane laikinai Geologijos valdyboje ir užtikrino, kad sausio mėn. galėsiu pradėti darbą besikuriančioje geologinėje ekspedicijoje. Neatidėliodamas parašė raštą mano buvusios darbovietės Rusijoje viršininkui,

prašydamas perkelti mane į Lietuvos geologijos valdybą. Klausimas buvo išspręstas, o vėliau dirbant tiek Geologijos valdyboje, tiek ir ekspedicijose su A. Vala teko daug bendradarbiauti.

Kai baigėsi Geologijos valdybos ir naujųjų ekspedicijų organizavimas ir išibėgėjo geologiniai darbai, vadovybėje atsirado trintis. 1958 m. pabaigoje Geologijos valdyboje netikėtai atsirado naujas viršininko pavaduotojo etatas be jokių konkretaus darbo pareigų. Į jas buvo paskirtas Vladas Mikalauskas. Nuostaba dingo paaiškėjus, kad jo brolis – įtakingas partinės nomenklatūros veikėjas. Na, o pasekmių ilgai laukti nereikėjo... 1959 m. tyliai iš pareigų atleidžiamas viršininkas R. Tarvydas, vietoj jo paskiriamas V. Mikalauskas. Klabinama ir pavaduotojo A. Valos kėdė: pradedama blokuoti jo įvairiapusė veikla, dirbtinai stabdomas aktyvus darbas, matyt, bijant pernelyg didelio jo savarankiškumo ir autoriteto. Tai tęsėsi ilgai,

kol galiausiai 1979 m. A. Vala buvo priverstas palikti vyriausiojo inžinieriaus pareigas Geologijos valdyboje. Jis išsidarbino Kauno hidrogeologinėje ekspedicijoje vyriausiuoju inžinieriumi, kur dirbo iki 1982 m. Beje, panašus likimas vėliau ištiko ir kitą aktyvų Geologijos valdybos kūrėją – vyriausiąjį geologą Vytautą Vonsavičių, kuris 1984 m. buvo priverstas palikti darbą, specialiai panaikinus jo užimamą etatą. 1982 m. išėjęs į pensiją iki 1989-ųjų A. Vala dirbo Inžinerinių tyrinėjimų institute. Mirė 2003 m. liepos 26 d., palaidotas Rokantiškių kapinėse Vilniuje.

Minint A. Valos 100-metį trumpai priminiau jo nuveiktus darbus. Noriu pabrėžti, kad jis, kaip Lietuvos geologijos valdybos ir jai pavaldžių geologinių organizacijų kūrėjas ir lietuvintojas, jų materialinės bazės plėtotas, didele dalimi prisidėjo prie krašto Žemės gelmių tyrimų ir ūkio aprūpinimo mineralinėmis žaliavomis.

Vincas Saulėnas

Lietuvos geologijos valdybos pastatas XX a. septintojo dešimtmečio pradžioje. Lietuvos geologijos tarnybos archyvo nuotr.
The building of the Lithuanian Geological Board